

Gemeente van Christus¹,

We maken veel mee: bedreigingen, aanslagen, oorlogen overal, maar vooral in Noord Korea, in Syrië en Irak, het land van Abraham, het land van de rivieren Eufraat en Tigris, waar de stad Ninevé aan lag. En dan is het klimaat bijna ‘out of order’, zijn duizenden aan het vluchten weg uit misère, moeten krijgsmachten proberen wat vrede te handhaven tussen conflicterende partijen. Wat een wereld, en welk een schijnbaar afwezige God!; want van of over Hem kan bij alle berichtgeving niets gemeld worden...

En wellicht hebt u ook persoonlijk veel mee te maken, thuis, in uw familie, met uw vrienden, of alleen, tot in het verborgene, zonder dat ook maar iemand naar u om ziet...

MAAR ‘gelukkig’ - zeggen we dan - het is niet alles kommer en kwel, want kinderen worden geboren, vreugde is er over het behalen van eindexamens, zomerse feesten en ontspanning kwamen weer op, vakantie!... Ja, zo vreemd zit ons leven in elkaar. Het leven is vreemd, en niemand anders dan de profeet Jona ervaarde dit aan den lijve. Jona, ‘duif’ betekent dit, deze meneer Duif dus, werd een bekende man, en dit alles vanwege die grote of ‘walle-vis’, die hem opslokte en weer levend op het land uitspuwde. Maar het boekje Jona zegt heel veel meer! Het brengt op humoristische wijze het spanningsveld tussen de mens, Jona, ons, in deze wereld aan de ene kant, en de weg die een schijnbaar afwezige God gaat met ons in diezelfde wereld aan de andere kant heel dichtbij. Het boekje Jona is eigenlijk een spiegel van vertrouwen die de mens wordt voorgehouden in zijn omgang met God; en die spiegel weer-spiegelt vele facetten. Laten we daar eens naar kijken, want het zou ons in deze tijd troost kunnen bieden.

¹ Lezingen: O.T. - Jona 2 : 1-11; N.T. - Lukas 11 : 29-32

Het boekje is geschreven in de 8e eeuw voor onze jaartelling, en het wordt nog altijd in de synagoge voorgelezen op de Grote Verzoendag, Jom Kippoer. Jona moest alleen maar een mogelijke ondergang van de hoofdstad Ninevé afkondigen. Het werkje begint niet met Jona, maar met de Heer, ‘zijn en onze’ God staat er, die niet langer kon aanzien dat er zoveel kwaad werd aangericht in die stad Ninevé, de machtigste stad van het Assyrische rijk. God spreekt als levende Heer tot Jona en maakt hem bekend dat hij naar het Oosten, naar Ninevé moest gaan om die stad aan te klagen; Ninevé betekent letterlijk ‘vis’, naar de vele vis die langs de stadsmuur gevangen werd in de rivier de Tigris; Jona hoorde God wel aan, maar wilde liever bij zichzelf blijven, in de anonimiteit, in de onbekendheid met de dingen van God, terwijl Jona wist dat deze, ‘zijn en onze’ God een genadig en barmhartig God is, lankmoedig en groot van goedertierenheid, en die berouw heeft over het kwaad; en God ging hiermee verder dan Jona wenste. Jona deserteerde er bijna van, vluchtte weg van voor God’s aangezicht, staat er, en ging juist de andere kant op, naar het Westen, richting zee, naar de havenstad Tarsis. Dit is een eerste facet van de weerspiegeling, gemeente. De mens is geneigd van God los een eigen weg te willen gaan, in tegenovergestelde richting, tot in onbekende sferen aan toe, ja tot en met het verstrikt raken in allerlei wantoestanden.

En het verhaal gaat verder: het loopt allemaal in het water...te Tarsis ging Jona met zeelui letterlijk de boot in, de zee op, en een heuse storm kwam op waarbij zelfs die zeelui hun eigen heidense goden niet meer verder aanriepen, en bij gebrek aan beter de al diep slapende Jona vroegen zijn God maar aan te roepen, ja, om wat?...om redding in nood. Ook dit is weer zo’n

facet, een tweede: als de nood het hoogst is roepen we uit benard geloof of ongeloof toch tot God! Enfin, Jona ziet in dat het allemaal zijn schuld is dat die stormzee er is, en laat zich uit de boot jonassen, de storm op zee ging liggen, en die zeelui? Ja, die hadden ontzag voor deze God van Jona. En Jona? Van het hoogste – namelijk aangesproken worden door God en een bijzondere opdracht krijgen – van het hoogste was Jona in het laagste, of diepste terechtgekomen, bijna buiten-Westen geraakt, in die zee, die staat voor dood, verderf, ziekte, dreigende onbekendheid, angst met water tot aan je lippen. En daar, midden in die situatie liet God een grote vis komen om Jona op te slokken. Dit is een derde facet van de weerspiegeling: ook al zien wij het niet of ervaren wij het anders: God laat niet varen de werken van zijn handen en blijft onveranderlijk trouw. Hij houdt vertrouwen in de mens, redt zelfs!

Gemeente, Thor Heyerdahl, Noors antropoloog, die met expeditiereizen probeerde aan te tonen dat vertegenwoordigers van heel oude culturen al met elkaar in contact gekomen konden zijn; deze Thor beweerde dat Jona's opslokking echt gebeurd was. Hij zei dit op grond van een ervaring in Indonesië waarbij een visser door een grote witte soort walvis was opgeslokt en na één dag weer levend op het strand was gezet; maar ja, ik ben geen bioloog, maar wel meen ik te weten dat vooral walvissen voornamelijk plankton eten en geen mensenvlees, en, bovendien, staat er, Jona zat drie dagen en nachten in de buik van de vis als in een graf, in een onderwereld. We hebben dan ook niet met een letterlijk, maar ander verhaal te maken; want als 'drie' in de Bijbel gebruikt wordt dan komt er een nieuwe wending van de kant van God vandaan. Bref, die grote vis zat dus behoorlijk met Jona in zijn maag, en ons verhaal laat Jona in die vis een gebed, een psalm, uitspreken; een psalm, die de diepte van nood uitschreeuwt. Jona ziet in dat hij door eigen

toedoen als ‘levend mens, levende ziel’ verstoten was, verbannen uit God’s ogen; ook hem, meneer Duif, stijgt nu het water tot aan de lippen, geen uitweg, geen hoop; hij staat voor de enige keuze namelijk om dood te moeten gaan, hij ervaart al dat de levensadem hem verlaat. Jona ervaart dat het afgelopen is... MAAR binnen die drie dagen en nachten in doodscrisis wordt in ons verhaal de nieuwe wending geboren; er klinkt eerste hoop door omdat die nog ‘levende ziel’, deze Jona, bezield wordt door God die het nu juist om uitweg, om hoop, om leven gaat, en zo kan Jona zeggen: ‘Maar eens zal ik opnieuw uw heilige tempel aanschouwen’, ...’u trekt mij levend uit de dood omhoog’. En dit is een vierde facet van de weerspiegeling: De mens, wij, kunnen dan wel voor God vluchten, maar God vlucht niet voor ons! God is niet een God van doden maar van levenden, telkens opnieuw, telkens anders, God van uitweg, God van hoop, in vol vertrouwen. Ook bij alles wat wij meegemaakt hebben, meemaken en zullen gaan meemaken. De Joodse wijsgeer Martin Buber merkt daarbij op dat dit niet rationeel te bevatten is; wat God aan gaat gaat het telkens om een wederzijds vertrouwensproces, van telkens leren te keren ten goede, niet naar *buiten* de wereld, buiten Westen, in het water, maar *in* de wereld van jullie en van mij, ...naar de Ninevé's moeten we toe, waar kwaad geschiedt, op het droge, met geen water tot aan de lippen, maar met wel vaste grond onder de voeten! En een onderdeel van dit keren ten goede is dat je berouw toont over wat verkeerd gaat, door je eigen handelen, of door het handelen van anderen. Zij, die dit niet zien of niet willen zien, tonen geen berouw, zij zijn dan ook als goddeloos; en zo kan goddeloosheid toeslaan op elk moment van het bestaan en bij alle mensen, naar hun aard, hun geloof en religie. Dat zien we dus in het groot en in het klein gebeuren. Het niet keren ten goede vormt de kern van elke goddeloosheid, ook die van vandaag. Je raakt ervan buiten Westen, je verlaat de

wegen van de levengevende God ermee. In ons verhaal ziet Jona dit maar al te goed. En – hoe kan het ook anders – de grote vis wordt kotsmisselijk van Jona en spuwt hem uit, terug op het droge land, waar hij hoort te zijn. En ja, gemeente, zo mogen we leren, dat is een vijfde facet van de weerspiegeling, dat bij alles wat we meemaken tot in dood en verderf, ziekte en strijd aan toe, we daar niet bij hoeven blijven te zitten als opgesloten in een grote vis; want het Jona verhaal is in wezen een Paasverhaal, met vertrouwensopbouw, tussen God en mens, tussen mensen onderling, een verhaal van doortocht, hoop, uitweg: weg uit meest moeilijke situaties die er niet om liegen. Tenslotte: Jona is nu wel die vis uit, maar hij is er nog niet uit! God's wegen zelfs na redding blijven ondoorgrondelijk, moeilijk voor Jona, voor ons om te vatten. En zo spreekt God een tweede keer Jona aan; nu móest hij wel, richting Oosten, naar Ninevé, maar hij ging niet van harte. Van alles gebeurt er nog in het boekje, maar alleen meld ik hier dat uiteindelijk de stad met zijn stadsbestuur, koning en onderdanen – hoe humoristisch: inclusief hun dieren! – na Jona's tussenkomst intensief berouw toonden, zodat ook God niet toestond dat Ninevé ten onder zou gaan. Jona was het niet met God's besluit eens, en met een open vraag bleef hij woedend, staat er, en zo kan - dat is ons laatste facet, gemeente - de mens zelfs met open vragen in de omgang met God zichzelf blijven, hoeft die mens niet te vluchten, en mag hij leren van God's ondoorgrondelijke wegen die met het leven van Jezus onder ons meer 'doorgrondelijk' werden gemaakt. Jezus geeft zelfs aan dat die Ninevieten tot getuigen zullen worden van wat ten goede gekeerd moet en mag worden. En nog steeds zijn we geroepen om wat onmogelijk bij ons blijkt in God's naam ten goede te keren. Dat kan alleen in vertrouwen. Dat heeft God in ons, mensen; zo is Hij niet schijnbaar afwezig, en wij?...Amen

